

Molnár István

FOGADJUNK! – KÖTEKEDŐ NÉPI JÁTÉKOK

„Drágább kalappal kell ezt provokálni...”

Mind a népi gyermekjátékoknak, mind pedig a felnőttekének szerves része volt a Fogadjunk névvel illelhető *kötekedő* játék. Különösen jelentős szerepe volt a felnőttek (legények) körében a virtuskodáshoz kötve. Amíg a gyermekek körében – ha valamelyikük nyomatékosan ragaszkodott a vélt, vagy valós állításához –, akkor azt mondta a vitatkozó partnerének: Fogadjunk! És vagy fogadtak, vagy nem. Ha a másik félnek nem volt kedve fogadni, akkor gúnnyal kevert tréfával ennyit mondott csupán: *Fogad alá szart adjunk!* A felnőttek pedig ezzel a szöveggel utasították vissza a fogadási ajánlatot, hogy: *Csak a hülyék és a szélhámosok fogadnak.* Úgy tartották, hogy aki bizonytalanra fogad, az hülye, aki biztosra megy, az szélhámos. A legények már komolyan vették mind a fogadás ajánlását, mind annak kivitelezését. A fogadás végrehajtását a következő rövid esemény vezette be: a fogadást ajánló és az azt elfogadó személy kezét fogtak egymással és odaszóltak valamelyik szemlélődő társuknak, hogy: *Vágd el!* A megszólított társ a jobb keze nyitott tenyerének kis ujj felőli részével elvágta (megérintette) a fogadást végző személyek fogás helyzetben levő keze fejét és akkor azok elengedték egymás kezét és következhetett az a művelet, ami a fogadás tárgya volt.*

Erőre, ügyességre, gondolkodás-késztetésre, tudatos félreértelmezésre, épült fogadások:

- Fogadjunk /F/, hogy átugrom ezt az árkot! (vagy sikerült, vagy nem.)
- F., hogy (pl. 20 méterre) elviszek 3 zsák búzát, csak adjátok fel a vállamra. Mindkét vállára ráhelyeztek egyet-egyet, hátulról pedig egyet keresztbe tettek- és indulhatott. (Vagy sikerült, vagy nem.)
- F., hogy segítség nélkül felveszem a vállamra ezt a zsák búzát!
- F., hogy előbb odaérek (pl. ahhoz a fához), mint te!
- F., hogy letöröm a karodat, mert én vagyok az erősebb! (Egymással szemben leülnek, könyöküket az asztalra teszik, kezét fognak, alkarjaikat egymáshoz szorítják. Amelyik fél kimozdítja ebből a helyzetből a partner karját, az győz.)
- F., hogy ha birkózunk, a földhöz váglak! (Aki két vállra fekteti a másikat, az győz.)
- F., hogy messzebbre elhajítom ezt a botot, mint te!

* A jászok XIII. Világtalálkozója alkalmából a Jász Múzeum gondozásában megjelent Molnár István: Népi játékok Jászszentandrásról című könyve. Abban nem szerepel a játékoknak egy bizonyos formája a : Fogadjunk!. Molnár István 83 évében járó pedagógus, nyugalmazott iskola igazgató Jászszentandrás és a Jászágó hagyományvilágát gyűjtötte egész életén át napi nevelő és tanító munkája mellett. Ezt a kis közlést abból az alkalomból adjuk közre, hogy a DAB (Debreceni Akadémiai Bizottság) pályázatán támogatást nyert életművének, összegyűjtött anyagának rendezéséhez, kötetbe való előkészítéséhez. Molnár István tagja a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesületének is. A díjat 2008. február 27-én a debreceni DAB székházban vette át.

- F., hogy felhúzlak a bottal! (Egymással szemben leülnek a földre, talpaikat egymáshoz szorítják, mindketten megfogják az elég vastag botot és mindketten húzzák. Amelyiküket felállítja a másikuk, az győz. A vesztes, többnyire átbukik a győztes teste fölött.)

- F., hogy én vagyok az erősebb! (Bal lábaikat egymás mellé helyezik, a jobb lábukat hátra teszik. Jobb kezükkel, kezét fognak. Ki kell mozdítani a másikat. Az veszít, aki ellép a bal lábával.)

- F., hogy felmászol erre a fára! (Amelyik vagy nagyon vékony, vagy nagyon gallyas.)

- F., hogy megiszok 20 korsó sört! Vagy: megeszek 30 krémeszt!

- F., hogy ezzel a röggel áthajítom ezt a fát! (Vagy: a templomot.)

Ténylegesen erőre és ügyességre épülő fogadások:

Ezeknek a száma nagyobb. Bennük mindig a huncutság, a csalafintaság, az úgynevezett *jász kamukéria*, vagy a kétféle értelmezés van.

- F., hogy ezt a szalmaszálat átszúrom az ajtón! (Ráteszem a szalmaszálat pl. az istálló ajtóra és a bicskámmal átszúrom az ajtón levő szalmaszálat.)

- F., hogy 20 lépésről nem tudsz meglőni pl. ezzel a vadászfegyverrel vagy légpuskával! (Az épület sarkától kimérek 10 lépést, a fallal 90 fokot záró másik fal oldalán úgyszintén 10-et. Ez már 20. A puskás személyt az egyik fal mellé állítom, én viszont a másik fal 10 lépéséhez állok ...)

- F., hogy ezzel a taligakerékkel nem töröd össze ezt a tojást! (A tojást a két fal szegletében helyezem a földre. Vagy a kerék tengelye, vagy annak kerek kerülete akadályozza meg a tojáshoz való férést.)

- F., hogy ezt a sapkát nem ütöd le az asztalról! (Aki leüti, nem az asztalon állt, hanem a földön. Így nem az asztalról ütötte le.)

- F., hogy ezt a kötelet, ha beásom a földbe, nem tudod kihúzni! (A kötél végére jó nagy csomót kötök, leásom pl. 40 cm. mélyre, a földet kissé megtaposom. Valóban nem lehet kihúzni.)

- F., hogy egy tojás nagyságú kavicssal nem töröd be ezt az ablakot! (Hangyatojás nagyságú kavicsot adok a partner kezébe. ...)

- F., hogy ha egy gyufaszállal kitámasztom az ajtót, nem tudod kinyitni! (Ez a fogadás csak akkor nyerő, ha az ajtó befelé nyílik. Ugyanis az ajtót a partner nem ki, hanem benyitotta.)

- F., hogy ezt a gyufaszálat nem tudod két lábbal átugorni! (Jobb kezével a jobb, bal kezével a bal bokáját fogatom meg, nem tud ugorni.)

- F., hogy ez a gyufaszál megáll függőlegesen az abroszon! (A mutató és hüvelyk ujjammal fogom a gyufát, lefelé a „mérgevel”. A gyűrűs ujjam begye belső részét kis mozdulattal a nyelvemmel megérintem, majd a méreghez értetem a nedvességet és gyorsan rányomom az abroszra. Az bizony odaragad és áll, mint a cövek.)

- F., hogy e két boros pohár közé teszem ezt a gyufaszálat, és ha elveszem az egyik poharat, a gyufaszál ott marad a másik pohár oldalán! (A két pohár közé – kb. a pohár felénél – szorítom a gyufaszálat, majd egy másik szálat meggyújtok és a két pohár közti

gyufa mérgéhez tartom a lángot. Az fellobban, de nyomban elfújom. A méreg a pohárhoz tapad. Elvehetem a másik poharat.)

- F., hogy nem tudsz pofon vágni, ha ennek a zsebkendőnek az egyik sarkát én fogom, te meg a másikat! (Mefogatom a zsebkendő egyik sarkát, odamegyek az ajtóhoz, kinyitom, a zsebkendő másik sarkát mefogom és kilépek, majd az ajtót becsukom.)

- F., hogy nem tudod utánam csinálni háromszor azt, amit én csinálok!

1. Két kezem vízszintesen magam elé helyezem. (Teszi.)

2. Ezt követően csuklóimat egymásra keresztbe teszem. (Teszi.)

3. Én mefogom mindkét keze fejét a két kezemmel, és nem engedem el.

(Ezt ő már nem tudja utánam csinálni mert fogom a kezeit.)

- F., hogy ezt a fém pénzt tenyérrel felveszem az asztalról! (A mutató ujjam tenyérdomborulatát rányomom a pénzre, hirtelen mozdulattal felkapom a tenyerem, de a levegőben már össze is zárom. A pénz a marokban marad.)

- F., hogy az asztalról ez a fém pénz belekerül ebbe a pohárba (boros) anélkül, hogy bárki is hozzányúlna! (A pénzt az asztal szélére helyezem úgy, hogy fele az asztalon legyen, a másik fele pedig a levegőben. Alábújok, hirtelen fújással a pénz a levegőbe emelkedik és a mellette levő alacsony boros pohárba hull.)

- F., hogy tíz zsák üres zsákot nem bírsz odébb tenni. (Nem műanyag zsák kell hozzá, amely darabonként 1 kg. A 10 zsákba sok üres zsákot bele tudok gyömöszölni, akár 20-at is. Az pedig már akkor 2 mázsa.)

- F., hogy ezt az órát (pl. karórát) nem tudod összetörni ezzel a kalapáccsal! (Az órát egy fülcs pohárba helyezem. A kalapács nyelét átdugom a pohár fülén, azt mefogatom, hogy most már ütheted. Amikor megemeli a kalapácsot, a pohár is emelkedik a fülénél fogva.)

- F., hogy ezt a pohár bort megiszom úgy, hogy hozzá sem nyúlok a pohárhoz és méghozzá ki is megyek, de be sem jövök! ... A poharat sem hozzák ki. (Valakivel előre megbeszélem, hogy ő kijön utánam, felvesz a hátára és behoz a söntésbe, szobába. Mefogja a pohár bort, hátra helyezi a számhoz, és megitatja velem.)

Ez az egyik legelméesebb megoldandó feladat.

- Egy tele pohár bort szájával lefelé helyezek egy tálcára úgy, hogy a tálcát teszem rá és lefordítom. A bor ugyanis megmarad a pohárban. Ekkor mondom: - F., hogy fél kézzel megiszom a bort a pohárból! (Homlokom a pohárhoz szorítom, két kezemmel a tálcát megemelem, és olyan helyzetbe hozom, hogy hátra hajlok, a tálcát leveszem a pohárról. A pohár ott marad a homlokomon. Mefogom egyik kezemmel és megiszom.)

- F., hogy én hamarabb megeszek egy kiflit, mint te megiszod ezt a pohár vizet, bort. (Megezek a kiflit, ő kiissza a vizet. De: valamennyi kevés víz – bor – csak-csak marad a pohár fenekén, oldalán.)

- F., hogy éhgyomorra nem iszol meg két féldeci pálinkát! (A második féldecit már nem éhgyomorra iszod!)

- F., hogy a kezeden levő pohár sört nem vágod a földhöz! (Ha mégis a földhöz vágja, akkor is vesztett, mert a kocsmá „padlózata” rendszerint nem föld, hanem parketta, padló, vagy kő.)

- F., hogy ha ezt a fémpenzt leteszem ide az abroszra és leborítom ezzel a boros pohárral, a pénzt kiveszem a pohár alól, pedig nem nyúlok sem a pénzhez, sem a pohárhoz! (A pénz mellé helyezek egy-egy szál gyufát, arra borítom a poharat. Az abroszt a pohár szélén a körmömmel magam felé kapargatom. Mint a vasúti sínpár, úgy helyezkedik el a két szál gyufa, középen a pénz. A kapargatás hatására a pénz kifelé halad – felém – és a végén már nem lesz a pohár alatt.)

- F., hogy én előbb megiszom ezt a két pohár sört, mint te, ezt a 3 cl. rumot. De egymás poharához nem nyúlhatunk. (Elkészítjük a két pohár sört és az egy stampedli italt. Én fogom az egyik pohár sört, megiszom, és vele leborítom a stampedli italt. Ő nem nyúlhat a poharamhoz – és én nyugodtan elfogyasztom a másik pohár sört is.)

- F., hogy ennek a fémkanálnak a nyeléből vizet facsarok ki! (Előzetesen egy vízbe mártott ruhadarabot helyezek a kabátom, nyakam mögötti gallérja alá. Fogom a kanalat, hátra nyúlok vele. Eközben arra kérem a partnerem, hogy háromszor dörzsölje meg a behúzott karom könyökét. Ezt azért csináltatom, hogy eltereljem a figyelmét, amikor a gallér alól kiveszem a vizes ruhát, melyet hozzászorítok a kanál nyeléhez.) A ruhadarabot lehetőleg észrevétlenül elejtem, leejtem a földre. Tőle azonban már a kanál nyele vizes lett ...

- F., hogy a hátam mögé helyezett pohár bort megiszom úgy, hogy a poharat nem hozom a testem elé! (Leülök a földre, a hátam mögött fogott poharat – a közben felhúzott lábam egyike alatt – a lábam közé hozom. Közben hanyatt dőlök óvatosan, a pohár italt a számhoz emelem és kiiszom annak tartalmát.) Kell egy kis gyakorlás hozzá.

- F., hogy ez a forint. megmondja, hányszor csalt meg a feleséged! (Lehetőleg a friss üveges sört kiöntöm, az üveg aljára helyezem a Ft-ot. A két markommal átkulcsolom az üveget, az a tenyértől melegszik, a sör alkoholja, vize kiáramlik és 8-10-szer megbillenti a Ft-ot ...)

- F., hogy ha ezt a literes üvegni bort ráhelyezem az asztalon levő papírra, kiveszem a papírt az üveg alól úgy, hogy nem nyúlok az üveghez! (A papírt, üvegni bort előkészítem. Azután az asztal egyik oldalát enyhén megemelem, lábai alá teszek valamit, hogy abban a helyzetben maradjon. Az asztal lapját öklömmel megütögetem és annak hatására az üveg lecsúszik a papírról.)

- F., hogy egy féldecis stampedlit, ha hitelesítési vonalig öntök pl. vízzel, 20 db. tízfillérest belehelyezek és egy cseppnyi víz, sem buggyan ki belőle! (Nem, mert a kohéziós erő nem engedi kifolyni a vizet. Csak kidomborodik a stampedliben a víz.)

- F., hogy a macskám, ezt a literes üveget, tele borral, felteszi az asztalra! (A zsebkendő egyik sarkát rákötöm a boros üveg szájára, kiemelkedő részére. A másik végét pedig a macska két első lábához helyezem. Fogom a macska farkát, farkánál fogva felemelem. A macska, két első lába körmét a zsebkendőbe karmolja és én emelem a macskát, a macska pedig az üveget borral.)

- F., hogy a tányért ráfagyasztom az asztalra! (Csak akkor lehet ezt a műveletet elvégezni, ha tél van és hó. A havat összekeverem sóval, rátapasztom a tányér aljára. Majd azt ráhelyezem az asztalra. Valóban ráfagy.)

- Itt van egy fél üveg sör. - F., hogy ha ezt a cigarettát a szipkába teszem, a szipkát bedugom a sörös üvegbe, elszívom a cigarettát! (A szipka mellé egy vékony nádszálat dugok, cikkszalaggal körültekerem, hogy a levegő se ki, se be ne tudjon hatolni. Amikor egy kortynyi sört kiszívok a nádszálon keresztül, a sörszint csökken, a levegő ritkul és a szipkán keresztül szívódik a cigaretta.)

- F., hogy maga itt! (Népiesen az ivott rövid alakja: itt. Akinek ezt mondom – nyilván öregebb nálam, mert magázom – tagadja, hogy itt. Mert valóban, még nem ivott. De felvilágosítom, hogy a fogadás tárgya nem az ivás, hanem a helyhatározó: itt – nem ott van.)

- F., hogy megmondom, hány forint és fillér van nálad! (Fogadnak, de a fogadást ajánló nagy hangon gyorsan mondja: Gyere – X,Y – vágd el, csak az fizet, aki nyer! (Természetesen nem tudja megmondani a pénz mennyiségét, tehát veszít. De az általa mondott szöveg szerint „az fizet, aki nyer”... És ha ezt akkor nem vette észre, és mégis fogadott, nyert és fizetett.)

- Nyilvánvalóan vesztesre álló helyzetben jó ez a következő szöveg: - F. egy féldecibe, oszt én iszok elő! (Ez a szöveg is „átejti”, mert ha egy fél deci a fogadás tétje, de „én iszok elő”, akkor mindenképpen én iszom meg a fél decit, akár nyertem, akár vesztettem.)

- F., hogy 124 sört megiszok! (Leírok a földre 120-as számot. Ráállok és ott megiszom a négy sört. Százhuszon-négyet iszom.)

- F., hogy nem bújsz ott át, ahol én! (Mondom a partneremnek, álljon terpeszbe. Hátulról gyorsan átbújok a lába között. Ő ezt nem tudja megtenni - önmagával.)

- F., hogy fél lábon nem tudsz megállni ott, ahol én mutatom! (Pl. a jobb lábát szorosan a fal mellé helyeztetem és mondom: álljál meg a jobb lábodon! ...)

- F., hogy nem tudod megcsinálni azt, amit én! (Kétféle változat is van. Az egyikhez bajusz kell. A kétoldali bajusz végét a két kezemmel megpödröm és az egyik oldalt az egyik, a másik oldalt a másik oldali ajkam közé teszem, szorítom. A másikhoz fogprotézis. Egyszerűen kiemelem és pl. „megvakarom” vele valamelyik testrészem ...)

A fogadjunk durvább változatai:

Ezekkel vigyázni kell, mert könnyen verekedés lehet a vége:

- F., hogy innen az asztalról elveszem pl. ezt a pénzt, a bicskáddal akárhogy is véded, szurkálod körbe, amikor odanyúlok! (Egy pohár vizet kell odakészíteni. És amikor nyúlnék a pénzért pl. a bicskával természetesen megakadályozza a partner. De egy hirtelen mozdulattal szembeöntöm vízzel a bicskát fogó személyt, ő reflexszerűen behunyja a szemét és én addig elveszem a pénzt...)

- F., hogy a kalapodban tetű van! (Drágább kalappal kell ezt provokálni és jóval kisebb összegben kell fogadni, mint amennyit a kalap ér. Én, a fogadást ajánló, fogom a partner kalapját és zsilettel, vagy bicskával fejteni, bontani kezdem. A kalap tulajdonosa persze meglepődik és bár biztos a nyerésben, mégsem hagyja folytatni a kalap bontását, mert a nyereményért nem tudna vásárolni egy új kalapot.)

- F., hogy ha én vagyok a cigány, te meg az úr, mégis meghajolsz előttem! (Hirtelen mozdulattal a partner lába közé lendíti a karját, mire az reflexszerűen előrehajol.)

- F., hogy ha kimész és az ajtónak nyomod a fejed, kihúzok egy szál hajadat! (A partner kimegy, teszi amiben megállapodtunk. Rákérdezek: nyomod a fejed? – Igen a válasz és a tény. Én pedig villanyéllal jó nagyot odaütök, ahol a fejét vélem. Fájó ütést érez.)

- F., hogy ha ideöntünk a földre egy kis vizet, a tócsát feltörlöm, akárhogy véded is pl. a tehénvakaróval, vagy bicskával! (Úgy ültetem a partnert a tócsa mellé, hogy a két lábát szétvesse. Próbálgatom egy rongy darabbal a törlést, de a védője azt megakadályozza. Egy váratlan pillanatban elkapom a két lábfejét és magam felé rántom, rá a tócsára. Feltörlöm azt, de az ő nadrágjával.)

- F., hogy a homlokodról nem tudod ezt a fém pénzt beleejteni a tölcsérbe! (A tölcsér kieresztő részét a nadrág – gatyá – korcába dugom. A partner tekintetét a plafon felé fordítja, ráhelyezi valamelyik „néző” a pénzt a homlokára, de közben egy előre elkészített pohárnyi vizet belelőtyintek a tölcsérbe, melyből a víz lefolyik a gatyába.)

- F., hogy ha kimész, megmondom, hogyan állsz! (Kimegy a partner, én pedig közlöm vele: kérdezzed, hogy állok! Ő kérdezi. A válaszom: Mint egy félbolond...)

Játék-e a fogadás?

Az ismertetett, mintegy hatvan fogadás mindegyike nem minősíthető egyértelműen játéknak, de mindkettőnek azonosak a funkciói, jellemzői: érdekesek, kellemesen töltik ki a szabadidőt, szórakoztatnak, tarka sokféleségük a jellegüktől függően az egyén testi és szellemi állományának többféle részét igénylik és fejlesztik. Tevékenységüket szabályok határolják be. Egészséges izgalmat gerjesztenek. Ha még közelebről vizsgáljuk mindkettőt, tevékenységük tartalmát a következő résztényezők alkotják, mint feltételek és hatás eredmények „tárgyai”:

Testi erő, mozgás-stílus, ügyesség, állóképesség, reflex, ritmusérzék, ritmikus és harmonikus mozgás stb.

Más megközelítésben:

Megfigyelőképesség, memória, fantázia, zenei hallás, önfegyelem, akarat, türelem, kulturált veszíteni tudás, beszédkészség stb.

Jól érzékelhető a különbség a játék és a fogadás között, hogy amíg a játék indítéka, menete, többnyire közösség jellegű, általában kettőnél több személy vesz részt abban, a fogadás egyéni indítékú és csak nagyon ritka esetben érint kettőnél több személyt. Különbség még, hogy a fogadás általában két személy között olyan megállapodás, hogy amelyik félnek az állítása nem lesz igaz (a valóság nem azt igazolja, vagy az értelmezés) akkor a kölcsönösen megjelölt összeget, tárgyat, oda kell adni a nyertes félnek. Amíg a játék ritka esetben fajul el vitatkozássá, netán tettelegességgé, addig a fogadás többször zárul nézeteltéréssel, súlyosabb esettel is. A fogadás bevezető részletét már az előzőekben ismertettem.

Egyébként a legények téli bandázási „anyaga” szinte felerészben a fogadásokból tevődött össze. És előfordultak a téli esték szomszédolásaikor is, vagy pl. disznótörök alkalmával.